

Opvang van asielzoekers

Het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil) organiseert het opvangnetwerk dat materiële hulp verleent aan asielzoekers (huisvesting, voeding, kleding, medische, sociale en psychologische begeleiding) en ziet erop toe dat de opvang conform de regels gebeurt. Het aantal asielzoekers schommelt sterk van jaar tot jaar. In 2015 vroegen 44.760 personen asiel aan. Dat aantal daalde tot 18.710 in 2016. De begroting 2016 voorzag in 608 miljoen euro voor de opvang van asielzoekers, een bedrag dat in de begroting 2017 werd verminderd tot 482 miljoen euro. Midden 2017 stond Fedasil zelf in voor 20 % van de opvangplaatsen, de overige opvangplaatsen werden door partners (bv. het Rode Kruis) verzorgd. 56 % van de opvangplaatsen bevindt zich in collectieve centra. De 44 % individuele opvanginitiatieven worden vooral door de OCMW's aangeboden.

Het Rekenhof ging in een audit na of Fedasil zorgt voor een efficiënte en kwaliteitsvolle opvang. Het stelde vast dat Fedasil momenteel voldoende financiële middelen ontvangt om zijn taken uit te voeren, maar dat de voorstelling van die middelen in de begroting onvoldoende transparant is. Bovendien ontbreken een aantal belangrijke uitvoeringsbesluiten, b.v. op het vlak van de kwaliteitsnormen.

Uit de audit bleek ook dat vele asielzoekers zeer lang in collectieve centra verblijven, terwijl er in de individuele opvang leegstand is. Begin 2017 bedroeg de gemiddelde verblijfstijd in collectieve centra dertien maanden. Een driehonderdtal personen verbleef al langer dan twee jaar in een collectief centrum. Dit is het gevolg van de beleidsbeslissing om individuele opvang voor te behouden aan personen die een zeer grote kans maken op een positieve beslissing of die al een positieve beslissing hebben ontvangen, in combinatie met de lange asielprocedure. Nochtans wordt algemeen aangenomen dat wanneer een collectief verblijf meer dan zes maanden duurt, de kans op problemen voor de bewoners en het personeel van de centra stijgt. Het Rekenhof beveelt Fedasil aan een oplossing te zoeken voor de lange collectieve verblijven om problemen op humanitair vlak en inzake goed beheer te voorkomen.

Fedasil is erin geslaagd tijdens de asielcrisis van 2015 – begin 2016 voldoende opvang te bieden. Een snelle opbouw maakte in enkele maanden een verdubbeling van het aantal opvangplaatsen mogelijk, waarbij de rol van de partners zeer belangrijk was. Toch waren er uitdagingen. Tijdens de opbouw werd het hoe langer hoe moeilijker nog nieuwe plaatsen te openen. Het beroep op de privésector verliep relatief moeizaam en was minder succesvol dan verwacht. Fedasil wil in de toekomst beschikken over voldoende bufferplaatsen die snel kunnen worden geactiveerd in het geval van een asielcrisis, om zo tijd kopen tot nieuwe centra kunnen worden geopend.

Na de asielcrisis werd het collectief opvangnetwerk weer afgebouwd. Centra met evidente nadelen inzake kwaliteit of kostprijs werden gesloten. De ministerraad besliste zelf welke centra moesten sluiten, een keuze die vroeger aan de partners werd overgelaten. Dit heeft soms voor onbegrip gezorgd bij die partners. Afbouwen op basis van kwaliteit en kostprijs is momenteel niet evident omdat Fedasil niet over harde gegevens daarover beschikt. Het Rekenhof beveelt daarom een kostenefficiëntie-analyse van de verschillende centra aan, zodat de verdere afbouw toch op basis van die criteria kan gebeuren. Door de hoge bezettingsgraad in de collectieve centra is een verdere afbouw voorlopig bevroren.

De materiële hulp onder de vorm van collectieve en individuele opvang is duurder dan financiële hulp op het niveau van een leefloon. De keuze voor materiële hulp aan asielzoekers dateert van 2001 en werd onder meer gemotiveerd door de vrees van een mogelijk aanzuigingseffect bij financiële steun. De keuze werd bevestigd in het huidige regeerakkoord.

De kostprijs van collectieve asielopvang kan niet worden vastgesteld. Zo is een belangrijke kost van asielopvang, de huurwaarde van het centrum, vaak niet bekend of slechts heel beperkt meegerekend in de kostprijs. Vergelijkingen van kostprijzen worden voorts bemoeilijkt door verschillen inzake doelpubliek (kwetsbare personen...) van de centra. De bezettingsgraad heeft een duidelijke impact op de kostprijs: hoe hoger de bezettingsgraad, hoe lager de kosten, vermits de vaste kosten over een groter aantal asielzoekers worden verdeeld. Het Rekenhof stelt vast dat individuele opvang goedkoper is dan collectieve. Dit is vooral te wijten aan de personeelskosten van de begeleiding. Het financieringsmodel van individuele opvang, met bedragen die onbegrensd oplopen per bijkomend gezinslid, heeft ervoor gezorgd dat OCMW's de voorbije jaren reserves hebben opgebouwd. Het Rekenhof beveelt Fedasil aan grenzen te bepalen voor de tarieven voor gezinnen in lokale opvanginitiatieven (LOI's).

Om te evolueren naar een uniform netwerk werkt Fedasil momenteel kwaliteitsnormen en audits uit, en startte het een belangrijk informatiseringsproject op. De traditionele partners van Fedasil hebben wel nog niet hun akkoord verleend voor een volledige medewerking aan deze initiatieven. Tot dan zijn normen in de praktijk niet afdwingbaar, kunnen er buiten de eigen Fedasilcentra geen audits worden uitgevoerd, wordt het nieuwe informaticasysteem slechts in een deel van het opvangnetwerk gebruikt en kan Fedasil geen gefundeerde uitspraak doen over de kwaliteit van het opvangnetwerk. De nieuwe kwaliteitsnormen kunnen voor Fedasil en zijn partners bepaalde kosten verhogen, een aspect dat wellicht onvoldoende is belicht. Het Rekenhof beveelt aan verder te werken aan een akkoord met de partners zodat een uniforme kwaliteit van het opvangnetwerk kan worden verzekerd, rekening houdende met de verschillen in werking tussen partners.

Fedasil weet momenteel niet hoeveel kwetsbare personen met specifieke opvangnaden verblijven binnen het opvangnetwerk. Het concept kwetsbaarheid wordt niet altijd op eenzelfde manier gedefinieerd en er is nog geen procedure om kwetsbare personen te identificeren. De evaluatie van kwetsbaarheden en bijzondere noden van asielzoekers is in de praktijk problematisch: ze wordt vaak niet, onvoldoende of te laat uitgevoerd en leidt hoe dan ook zelden tot een overplaatsing naar een geschiktere plaats. Het Rekenhof beveelt Fedasil aan bijkomende inspanningen te leveren om kwetsbare personen te definiëren en identificeren, en hen op die basis effectief een aangepaste opvangplaats en begeleiding aan te bieden.

Tussen de opvangstructuren zijn er verschillen wat betreft de artsen bij wie een asielzoeker terecht kan en de medische of psychologische zorgen die worden verzekerd. Het Rekenhof beveelt aan de medische en psychologische zorgen zoveel mogelijk te uniformiseren, ongeacht de opvangstructuur. Hiertoe zullen de verschillen in terugbetaling van medische zorgen door Fedasil en door de POD Maatschappelijke Integratie moeten worden weggewerkt.

Fedasil beschikt over onvoldoende operationele gegevens, waardoor het slechts een onvolledig zicht heeft op de toestand van het opvangnetwerk. Het informatiseringsproject dat Fedasil heeft opgestart, kan hier mogelijk bij helpen. Een beter onderbouwd maatschappelijk en parlementair debat over de opvang van asielzoekers zou mogelijk zijn indien voldoende gegevens (hoe lang

in welk type opvang, aantallen sancties en transfers, aantallen kwetsbare personen...) zouden worden verzameld en openbaar gemaakt.

Fedasil en de staatssecretaris sluiten zich aan bij de meeste conclusies en aanbevelingen.